

Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Civilisztikai Tudományok Intézete

Agrár- és Munkajogi Tanszék

A dohányágazat múltja, jelene és jövője (?) – azaz az uniós és hazai szabályozás valamint gyakorlati kérdések

Hallgató: Poór Ildikó

J-304es tankör

IBXEC5

Konzulens: Dr. Szilágyi János Ede

egyetemi docens

Miskolc, 2013

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	1
Bevezető.....	2
<u>1. fejezet: A dohányágazat múltja.....</u>	4
1. A hazai dohányágazat történelmi kialakulása.....	4
2. Általános szabályok, különös tekintettel a termelésre.....	8
<u>2. fejezet: A dohányágazat jelene.....</u>	13
1. A Kap rendszere történeti fejlődése és a piacszabályozás	13
2. A dohányágazat piaci szabályozása.....	15
3. A magyar dohánytermelőknek nyújtott uniós támogatások.....	20
3.1 A SAPS támogatás legfontosabb szabályai.....	20
3.2 A kiegészítő nemzeti és az átmeneti nemzeti támogatás.....	28
3.3 Zöldség, gyümölcs, dohány szerkezetátalakítási program.....	33
<u>3. fejezet: A dohányágazat jövője.....</u>	36
3.1. Dohányágazat a Kap reform tükrében.....	36
3.2. A dohányágazat társadalmi és gazdasági hatásai.....	38
Összegzés.....	41
Felhasznált irodalom, alkalmazott jogszabályok.....	42

Bevezető

A dohányágazat viszonylagosan kis érdekeltséggel bíró területnek tekinthető a mezőgazdaságban. A dohánytermelés helyett sokkal inkább a dohányzás vált ma már mindennapos foglalkozássá, nem csak hazánkban, hanem a világon is. A dohányzás társadalmi igényként jelenik meg, és ma, ha azt mondjuk dohány, sokan csak a dobozban sorakozó szájakra gondolnak. Pedig hazánk és más országok szegényebb területein a biztos megélhetés forrása a növény.

Dolgozatomban a dohányágazat egy területét, a termesztést tettem a vizsgálódásom középpontjába. Az a tény, hogy viszonylag kevesen foglalkoznak dohánytermeléssel hazánkban, mindig egy olyan tényező volt, amely kockáztatta létjogosultságát a mezőgazdaságban. Amikor pedig hazánk 2004-ben az Európai Unióhoz csatlakozott, olyan új joganyag és új rendszer került bevezetésre, hogy sokan úgy érezték, nem tudnak az átálláshoz hozzácsatlakozni, ezért kiszálltak. Az uniós szabályozás állandóan változik szinte évről-évre reformok, modellek és rendszerek állítanak nehéz feladatot nem csak a dohánytermelők, de az ágazat további szereplői elé is.

A munkámban törekedtem viszonylagosan lekeresni egy témát, ez pedig nem más, mint az uniós agrárpiaci támogatások hazánkban. A támogatásnak pedig a dohánytermeléssel való összekapcsolása tette egészzé dolgozatomban. E téma ismertetése előfeltétel némi ismeret magáról az ágazat történetéről, felépítéséről. Ezt a gondolatot fejtem ki az első fejezetben, mely a dohányágazat múltja címet viseli.

A második fejezet terjedelmileg a legnagyobb, hiszen a jelen szabályozása adja az aktualitását a dolgozatnak. Itt kifejtem, hogyan hatott az Európai Unióhoz való csatlakozás az ágazatra (a Közös Agrárpolitika és a piacszabályozás bemutatásával), majd rátérek a dohánypiaci szabályozásának kérdéseire és a fejezetet a Magyarországon bevezetett uniós támogatásokkal zárom le.

A harmadik fejezet pedig az ágazatra vonatkozó jövőbeli még hiányos vagy megválaszolatlan kérdéseket taglalja. Van-e az ágazatnak jövője, milyen tényezők fenyegetik létét, érdemes-e támogatni a termelést annak ellenére, hogy mindig is felléptek a dohány káros hatása ellen.

Az ágazat viszonylag széles témát ad az embernek, így a szűkítés indokolt volt egy területre. A dolgozat elkészítése során sikerült a kapcsolatot felvennem több szervvel (pl. MVH, Madosz), és olyan emberek munkáját vettem alapul, akik a dohányágazat területén jelentős eredményeket értek el évtizedek alatt. Továbbá rengeteg sajtóanyag, külföldi és magyar tanulmányok, uniós és magyar jogszabályt segítette a hatékony munkafolyamatot.

A munka során, a dohányágazaton belül további területeket (termelői csoportok, szakmaközi szervezetek etc.) is megismerhettem, amelyek aktualitása szintén lehetőséget ad tudásom későbbi elmélyítésére e területen.

1. fejezet: A dohányágazat múltja

Az Európai Unióhoz hazánk 2004. május 1-jén csatlakozott. 2004 előtt a közösségi szabályok és a KAP (Közös Agrárpolitika) rendszere nem érvényesült Magyarországon. A jelen fejezetben a magyarországi dohánytermesztés történelmi kialakulását az Európai Unióhoz való csatlakozásig, és az ágazaton belül a termelés szabályait kívánom bemutatni.

1. cím: A hazai dohányágazat történelmi kialakulása

A hazai dohánytermesztés több évszázadra nyúlik vissza, egészen a XI. századig, ugyanis egyes források szerint török, míg más források szerint spanyol zsoldos katonák hozták be a növényt. Fellendülése csak a XVIII. századra tehető, az akkor uralkodó I. Lipót intézkedései által. A lakosság körében már ebben az időben igényként jelenik meg a dohányzás, ami a XIX. századra általánossá vált, hiszen Kossuth seregében például a hadi felszerelésekhez tartozott a szolgálati pipa. A szabadságharc bukása után 1851-ben vezették be dohány egyedárusítását, ami azt jelentette, hogy az osztrák-magyar monarchia jövedéki keretek közé kívánta szorítani a dohánygazdaságot. Ugyanebben az évben létrejött a Magyar Királyi Jövedék, mely az osztrák jövedékekkel közös igazgatás alatt állott 1867-ig.¹ 1868-ban dohányjövedéki törvény lépett hatályba, mely kimondja, hogy „*a kizárólagos rendelkezési jog mind a nyers, mind a felgyártott dohány fölött az államot illeti.*”² Az állami szabályozás egyrészt növelte a dohánytermő területek számát, másrészt a termelési kedv is felélénkült. Ekkor a dohánytermő területek száma 46-52 ezer hektár volt, ezen mintegy évi 60 ezer tonna dohány termett, ami – mint később láthatjuk – radikálisan csökkent.

Az I. világháború alatt sokan felhagytak a termeléssel, de a dohánytermesztés visszaesését nem a trianoni békeszerződéssel elcsatolt területek indokolták, míg ugyanis is lakosság és a területek 2/3-a került elcsatolásra, a dohánytermő területeknek csak az 1/3-a. A hatások inkább a háborús események által okozott károokra vezethetők vissza. Ezért megoldásként a m. kir. Dohányjövedéknek intézkedésekkel kellett fellendítenie az ágazatot (pl. pajta építésére/felújítására kölcsönöket nyújtottak). Az intézkedések hatása kezdetben nem volt

1 <http://mek.oszk.hu/04600/04683/html/rmme0034.html>, Bogdán István: *Régi magyar mesterségek*, Budapest Neumann Kht., 2006. (Letöltés dátuma: 2013. november 2.)

2 1868. évi XIV. törvénycikk a dohányjövedék iránt

kimutatható, közel 17 ezer hektáron termesztettek dohányt, azonban 1926-ra a dohánytermesztés területe meghaladta a 23 ezer hektárt.

Ez azonban akkor túltermelést eredményezett és a dohányzók igényei is átalakultak (sokan váltottak át a pipázásról a szivarozásra, illetve a cigarettázásra). A m. kir. Dohányjövedék a dohánytermelők megtartására új dohányfajták termesztésére való átállással, a túltermelésre területcsökkenéssel válaszolt. A dohánytermesztés korszerűsítésének köszönhetően 1930-as évek végén a túltermelés megszűnt, a termelés, az értékesítés és a feldolgozás között pedig sikerült az összhangot megtalálni. A 1930-as években a dohánytermő területek száma 16 ezer hektár körül mozgott.³

A II. világháború után a m. kir. Dohányjövedék önálló kincstári gazdálkodásának és integrált termelésszervezésének köszönhetően Európa legkorszerűbb agráripari vertikuma lett. Az 1970-es években a dohánytermesztési technológiát gépesítették, melynek köszönhetően az átlagtermés növekedése és a minőségi összetétel javulása volt megfigyelhető. Az 1990-es években a dohánytermesztés nagymértékű visszaesést mutatott a ráfordítások drágulása és a nyersdohány alacsony felvásárlási ára következtében. Sok termelő úgy vélte, veszteséggel nem érdemes folytatni a termelést, ezért sokan kiszálltak. (1980-as években átlag 15 ezer hektár beültetett terület helyett 1990-es években átlag 5 ezer hektár). A hazai dohánytermesztés kedvezőtlen helyzetének javítására 1996-ban a Magyar Dohányipari Szövetség létrehozta a Dohánytermesztés Fejlesztési és Stabilizációs Alapot, mely a dohánytermesztés kedvezőtlen helyzetének javítása céljából jött létre. Az alap mellett az ágazat modernizációja érdekében a felvásárló ULT. Magyarország Rt.(ma Zrt.) (Universal Leaf Tobacco Hungary) és a DOFER Dohányfermentáló RT. a dohánytermesztők műszaki fejlesztését anyagilag és szakmailag is támogatta, a dohány felvásárlási árát megemelte. Az ezredfordulóra 7566 hektáron 15200 tonna dohány termett. 2002-ben egy újabb kritikus szakasz kezdődött a dohányágazatban, a hazai dohánytermelők igen csekély támogatottságának köszönhetően. Míg az EU országokban – felismerve a dohánytermesztés társadalmi hatását - a termelők árbevételének 80%-a különböző támogatásokból származott, addig nálunk ez mindössze 8-9% volt, pedig a dohánytermesztés adottságai szinte semmiben sem tértek el a magyarországi adottságoktól.

3 Takács Lajos: *Dohánytermesztés Magyarországon*, Akadémia Kiadó, Budapest, 1964, 432. oldal

Az EU csatlakozást megelőző két évben három jogszabály alapján történt a termelői támogatások kérelmezése és megállapítása:

3/2003. (I. 24.) FVM rendelet az agrárgazdasági és vidékfejlesztési célok 2003. évi költségvetési támogatásáról

34/2003. (III. 31.) FVM rendelet a termelői szárazdohány 2003. évi minőségi feláras támogatásáról

41/2004. (IV. 7.) FVM rendelet a mezőgazdasági termelők földhasználatának és állattartásának támogatásáról

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Miniszter által kiadott rendeletek a mezőgazdasági termelők – így a dohánytermelők – munkáját kívánták ösztönözi és minőségét javítani.⁴ ⁵A 34/2003 (III. 31.) FVM rendelet pedig – ahogyan a jogszabály is fogalmaz – a „*minőségi dohánytermesztésre való ösztönzés érdekében, (...) minőségi feláras támogatás kerül alkalmazásra*”.

A támogatások igénybevételének lehetősége ellenére, a magyar dohánytermelők az Európai Unióhoz való csatlakozásban remélték az előbb említett helyzet megoldását, hiszen az uniós támogatások és a kiegészítő nemzeti támogatások hatására – mint azt a következő fejezetben láthatjuk – a termelők jelentős többletbevételhez jutottak, a felvásárló cégeknek is lehetőségük nyílt a felvásárlási áraik csökkentésére és ez által versenyképességük javítására.⁶

⁴ 3/2003. (I. 24.) FVM rendelet, 1. § (1) bek.

⁵ 41/2004. (IV. 7.) FVM rendelet, 4. §

⁶ Borsos János D. Sc.: *A dohány termesztése és gazdaságkultúrája*, Szaktudás Kiadó Ház Rt. Budapest, 2002, 17.-20. oldal

A történeti áttekintés alapján dohánytermő területek és a termésátlag változását táblázaton keresztül kívánom szemléltetni:

Évek	Termőterület (hektár)	Termésátlag (t/hektár)
1900-as évek egészen a rendszerváltásig	átlagosan 17-18 ezer	átlagosan 1,16
1990-es évek	már 10 ezer alatt (átlagosan 7-8 ezer)	átlagosan 1,5
2000-es évek	további csökkenés (átlagosan 5-6 ezer)	átlagosan 1,5
2010-es évek	átlagosan 5 ezer	átlagosan 1,5
2013	4882	átlagosan 1,6

Forrás: Borsos János: *A dohány termesztése és gazdaságkultúrája* és Takács Lajos: *Dohánytermesztés Magyarországon* című munkája alapján

A táblázat jól tükrözi a termőterületek változását. A termésátlag (egy adott hektáron egy gazdasági évben termett termés tonnában meghatározva) viszonylagosan állandó. A termőterületek változását – ahogy az korábban említettem – a történelmi események, az állami intézkedések és a termelési kedv befolyásolta. A termésátlag változását pedig az időjárási viszonyok és a fajtaváltás.

A termőterületek és a termésátlag vizsgálata mellett érdemes tisztázni a dohányfajtákat is. A Magyarországon termesztett dohányfajták két fajtacsoportba sorolhatók:

I. Virginia (mesterségesen szárított)

II. Burley (világos, levegőn szárított)

A Burley dohányt fűzéssel és pajtákban szárítással a Virginia dohányt pedig ún. meleg levegős dohányszárító gép segítségével szárítják. Az utóbbi inkább a több hektárral rendelkező dohánytermelők módszere, ezért is magasabb a Virginia dohány termő területek aránya.^{7 8}

Hazánkban a leginkább Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében próbálják e növényt jövedelemmé forgatni (a hazai dohánytermő területek 80%-a e megyében van). A térség azért is válhatott dohánytermelésre hatékonyá, mert egyfelől hazánkban a mezőgazdaságból élők aránya itt a legmagasabb, másrészt e megye természeti adottságai kedveznek a növény hatékony növekedésének, harmadrészt e megyében vannak a legtöbben azok, akik, mint szakképzetlen munkaerők, egyetlen lehetőségük jövedelemszerzésre a mezőgazdasági munka.⁹

2. cím: Általános szabályok, különös tekintettel a termelésre

Most rátérnék arra, hogyan is zajlik a termeléstől a leadásig terjedő időszak. Ennek azonban előfeltétele a dohányágazat rendszerének megismerése.

A dohánytermelő ágazat egy zárt rendszert alkot, ami több szakaszból áll különböző szereplőkkel:¹⁰

1. Biológiai alapok előállítása: növénynevelés és vetőmagtermelés szakasza, ezt a feladatot 2006-ig a Dokut Dohánykutató és Minőségfejlesztő Intézet Kutató-fejlesztő Zrt., ma önálló Kft.-k (Róna Kft., Agroport Kft. etc.) látja el.

7 http://www.madosz.hu/fileok/File/Agroport%20anyagok/Virginia_Agroport-D_2012.pdf, Virginia típusú dohányfajták összehasonlító vizsgálatának eredményei 2004 – 2012, Varga Lajos, Agroport-D Kft. (Letöltés dátuma: 2013. november 2.)

8 http://www.madosz.hu/fileok/File/Agroport%20anyagok/Burley_Agroport-D_2011.pdf, Természetes szárítású dohányfajták összehasonlító vizsgálatának eredményei, 2003-2011, Varga Lajos, Agroport-D Kft. (Letöltés dátuma: 2013. november. 2.)

9 Bényei Illés, a Magyarországi Dohánytermelők Szövetségének elnökével készített interjú alapján, 2013. november 10. Pócspetri, Petri Szövetkezet

10 Borsos: A dohány gazdaságtana, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 2002, 9.-13.

2. Alapanyag előállítás: a termelők által tavasztól ősziig végzett tevékenység (ültetés, törés, szárítás, egyéb növényvédő munkák).

3. Dohánytermék elsődleges feldolgozása (fermentálás): A hazai dohánytermeltetést két termeltető és fermentáló vállalat végzi (DOFER Dohányfermentáló Rt. Szolnokon és Universal Leaf Tobacco Hungary (továbbiakban ULT Magyarország Zrt.) Nyíregyházán. Közös céljuk a dohánytermelés segítése és piacképes, minőségi termékek előállításának a támogatása. Ehhez széles körű szaktanácsadási rendszert, hitelezési és egyéb támogatási konstrukciókat alakítottak ki.

4. Dohánytermék előállítása: dohánygyárak végzik a dohány, szivar és egyéb melléktermékek előállítását. Ma hazánkban 4 dohánygyár (British American Tobacco, Continental Dohányipari Csoport, Imperial Tobacco, Pécsi Dohánygyár) működik.

5. Forgalmazás: az előállított termékek a fogyasztóhoz két lépcsőben jut el: először a gyártótól a nagykereskedőkhöz, majd a kiskereskedőktől a fogyasztókhoz.

6. Fogyasztás: becslések szerint közel másfél milliárd ember dohányzik a világon, Magyarországon ez az arány 3,5-4 millióra tehető (2012-es adat)¹¹

A rendszerből a termelés folyamatát kell megvizsgálnunk, hiszen itt jelenik meg az ágazat támogatása. Magyarországon egy termelési év kora tavasztól egészen késő ősziig tart, ugyanakkor már ezt megelőzően sor kerül minden évben a termelők és a termeltetők között a szerződés megkötésére. Az uniós csatlakozás előtt és utána a szerződéskötés folyamatában kisebb változások adódtak most a 2004 előtti szabályokat mutatom be, a változásokra a következő fejezetben kívánok rátérni.

A termeltetők szakemberei, azaz az agronómusok minden évben a téli hónapokban felkeresik a termesztőket azért, hogy megkössék velük a dohánytermeltetési szerződést. A szerződés első oldala 2 példányos szerződési blanketta, amely a szerződő felek adatait tartalmazza (név, cím, termelői kódszám, személyi igazolványszám, adószám vagy adóazonosító jel, őstermelői igazolvány szám, bankszámlaszám, a számlát vezető pénzügyi intézet neve, címe). A szerződés tartalmazza a termesztendő dohány és a termeltető felé értékesítésre kerülő szárított dohány

¹¹ Bényei Illés, a Magyarországi Dohánytermelők Szövetségének elnökével készített interjú alapján, 2013. november 10. Pócspetri, Petri Szövetkezet

menntiségét. A termeltető vállalja, hogy a szerződésben meghatározott fajtájú és mennyiségű dohányt átveszi, a termelőnek az ellenértéket megfizeti. Itt szólnunk kell arról, hogy sokszor a gyakorlatban a termeltető nem veszi át a dohányt, mert azt nem megfelelő minőségűnek tartja. Ilyenkor visszaküldi, a termelő pedig a leadási időszak egy későbbi időpontjában újra leadhatja, ha azt a termeltető ipari feldolgozásra alkalmasnak találja, akkor átveszi. A dohánytermesztő nyilatkozik arról, hogy mindezt tudomásul veszi. A szerződés a felek jogain és kötelességein túl tartalmazza a termesztéssel kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat is. Itt olyanokra kell gondolnunk, mint pl. a mesterséges és természetes szárítású dohányfajták leadásának legkésőbbi időpontját, ültetés szabályainak a betartása, ha a vetőmagon mennyiségi hibát észlel, azonnal intézkedik etc.

A szerződés a vetőmagok árának megfizetésére illetve a megelőlegezéssel kapcsolatban is intézkedik. A dohánytermesztő köteles ültetvényét megfelelően megóvni. A termelő csak a számára engedélyezett növényvédő szereket használhatja, az élelmezésügyi várakozási idő betartásával. Azt, hogy mely növényvédő szerekről van szó, a termeltetők minden évben meghatározzák és a termelők rendelkezésére juttatják a szerződés mellékletében.

A termeltetési szerződés mellékletében szereplő permetezési napló segítségével a termelők kötelesek feltüntetni, hogy milyen vegyszert használtak növényvédelemre. Ha a termelő az előírtnál nagyobb hatóanyag-tartalmú szárított dohányt illetve nem engedélyezett hatóanyag-tartalmú dohányt ad le, akkor a termeltető megtagadhatja az átvételt. A termeltető vállalja, hogy a javasolt termesztési technikákat elfogadja és alkalmazza és a tudása szerint végrehajtja. A termeltetők vállalják a rendszeres és díjmentes szaktanácsadást a termelő részére a magvetéstől a leadásig, továbbá tájékoztatást nyújtanak határidők, további előírások etc. tekintetében.¹²

A szerződés megkötése után kezdődik el a termelés időszaka. A meleg éghajlatú területeken ún. hidegágyban ültetik el a magokat és 40-50 napos korban ültetik ki. A nálunk uralkodó szélsőséges időjárás miatt a hidegágyas palántanevelés kockázatos lenne, ezért itt ún. melegágyas palántanevelés zajlik. Elterjedt eljárás a homokágyas palántanevelés, illetve az úsztatott palántanevelés technológiája. Az utóbbi lényege, hogy kis tálcákat bevetnek magokkal, majd azt vízzel feltöltik. Előnye a környezetvédelem szempontjából jelenik meg,

12 http://portal.agr.unideb.hu/media/Az_agrarinnovaciótól_a_társadalmi_182.pdf, Fekete Tibor: A dohánytermelés szervezése az EU-s csatlakozás után (Az agrárinnovációtól a társadalmi aszimmetriáig című tudományos rendezvény anyaga, 225. oldal, Debrecen 2006. április 4.) (Letöltés dátuma: 2013. november 2.)

azzal hogy nem tartalmaz metil-bromidot, ami az ózon réteget károsítaná. Hátrányát jelenti a költségessége, ezért sem terjedt el hazánkban. A homokágyas palántanevelés Lengyelországban vált elterjedtté. A technológia nem igényel annyi eszközt és ráfordítást, viszont ebben az esetben homoktálcán vannak a palánták. A dohánymagot, az ültetés időpontjához igazodva, március közepéig ajánlatos elvetni. A dohánypalánták kiültetése akkor kezdhető meg, ha a talajhőmérséklet eléri a 14-16 C fokot. Ez általában május közepén szokott lezajlani, de mindenképpen úgy kell ütemezni, hogy május végére az ültetés megtörténjen. Az ültetést ma már inkább géppel végzik, kisebb területeken kézzel.

Ültetés után a növények fejlődését döntően befolyásolják a szakszerűen és idejében végzett növényápolási munkák, így a kapálás, a tetejezés (virág eltávolítása), valamint az oldalhajtások eltávolítása (kacsozás).

A növényápolás mellett fontos a növényvédelem (kártévők és vírusok, gombák és baktériumok okozta betegségek ellen) hiszen ha hamar felismerjük őket, védekezni is tudunk ellene.

Mivel a dohány kedveli a száraz homokos talajt és a jó időt, kevés a vízigénye. Azonban lehetnek olyan évek, amikor a növekedés időszakában (tavaszi hónapok vége-nyár eleje) egyáltalán nem esik az eső vagy csak minimálisan. Ennek pótlására szokták egyes termelők öntözni a terményüket. Az öntözés egyértelműen a minőség és hozamnövekedést szolgálja. A dohány betakarítása a júliusi hónapok elején kezdődik meg és egészen késő őszig tart (amennyiben a fagy ezt megengedi).

A betakarítás nem egyszerre, hanem időszakosan zajlik és meghatározza a dohány érettsége. A dohány tőkén a levelek elhelyezkedése szempontjából megkülönböztetünk szinteket. Alulról felfelé haladva érnek a levelek ehhez igazodik a törés is. Sorrend: aljlevelek, alsó anyalevelek, felső anyalevelek (ez két utóbbi általában egyszerre érik, a törés is egy időben történik), hegylevelek.

A dohánylevelek szárítása a dohányfajtához igazodva két módon történik. A Burley dohányfajták természetes úton, általában pajtákban száradnak. E módszer alkalmazása az 1-2 hektáron termelők számára hatékony, hiszen kevesebb eszközt és energiát igényel, viszont a fizikai munka ráfordítás nagyobb. A Virginia dohányfajták szárítása mesterségesen, általában meleg levegős szárítógépek segítségével történik.

A megszáritott dohányt bizonyos ideig tárolni kell. A tárolás célja a dohányok minőségromlás nélküli, válogatásra kész állapotban tartása. A tárolás több módon lehetséges (bálázva, válogatottan vagy válogatlanul, papírdobozban). A dohányt a mindenkor érvényben levő szabvány szerint kell megfelelően válogatni.

A dohány átvételi helyre szállítása előre meghatározott ütemezés alapján, szállítási engedély kiadása után lehetséges. A szállítási engedélyen határnapot, időpontot és mennyiséget fel kell tüntetni. A dohány az átvételre szállítható saját járművel vagy a termeltető által biztosított gépkocsival. A két termesztett fajtacsoport felvásárlása eltérő időpontokban alakul.

Virginia dohányok esetén szeptember elejétől november elejéig, Burley dohányok esetében november végétől a következő év februárjáig tart. A dohányt egységes szabvány alapján válogatják és minősítik.

A nemzeti szabványt a Magyar Szabványügyi Testület az 1995. évi XXVII. a nemzeti szabványosításról szóló törvény alapján teszi közzé. A Dofer Dohányfermentáló Rt. (Szolnok) és az ULT. Magyarország Rt. (Nyíregyháza) végzi ezt a feladatot. A felvásárlás ma már számítógépes rendszeren keresztül zajlik. Az átvevő a felmutatott beszállítási engedély után megvizsgálja a dohánybálákat, majd minősítési osztályba sorolja (A, B, C, D osztályok). Persze azt is meghatározó, hogy az adott dohány milyen törési övezetbe tartozik (alj, anya vagy hegy levél). Ezután megméri a bála súlyát és meghatározzák azt az összeget, amennyit az adott bála ér, figyelembe véve az előbb említett szempontokkal.

Az a dohány, amely nem ipari feldolgozásra alkalmas, nem felel meg a szabványnak vagy a termelő és az átvevő nem értenek egyet a minőségi osztály megállapításában, akkor visszaadják.¹³

Felvázolva a dohánytermelés uniós csatlakozás előtti folyamatát, amikor még nem volt támogatási rendszer, elmondható, hogy valóban nehéz volt a termelőknek eredményesen termelni, sőt fennmaradni. Rengeteg összeget fordít rá a termelő, de ha akár az időjárás, akár már természeti tényezők, állatok kárt tesznek benne, az mindenképpen költségcsökkenéssel jár. Sokszor a termelők elégedetlenül távoztak a beváltóhelyekről, mert nem azt az összeget kapták meg, amennyit valóban foglalkoztak vele. És noha a felvásárlási árak magasabbak

13 Borsos: *A dohány termesztése és gazdaságkultúrája*, 199.-208. oldal

voltak, mint most, a termelő kevésbé érezhette magát biztonságban pont azért, mert kiszámíthatatlan volt a termelés.

Sokan abbahagyták, voltak viszont, akik reménykedtek, hogy a 2004-es uniós csatlakozás és a bevezetésre kerülő támogatási rendszer érdemessé teszi a folytatást.

2. fejezet: A dohányágazat jelene

Magyarország 2004. május 1-én csatlakozott az Európai Unióhoz. A csatlakozás a mezőgazdaság területén is jelentős változásokat eredményezett. Érdekes tehát áttekinteni, hogyan épül fel az a rendszer, amelynek 2004-től mi is a részesei vagyunk. Ebben a fejezetben a KAP fejlődését, különös tekintettel a piacsabályozásra, a csatlakozással a magyar dohányágazatot érintő változásokat, a támogatásokat és annak hatásait vizsgáltam meg egészen 2013-ig.

1. cím: A Közös Agrárpolitika történeti fejlődése és a piacsabályozás

A Közös Agrárpolitika (KAP) az Európai Unió mezőgazdasági támogatási rendszerének a neve. Kialakulása 1962-re vezethető vissza, noha már az 1957-es Római Szerződés is külön foglalkozott a mezőgazdasággal (a tagországok közötti kereskedelmet megnehezítő vámtarifák és mennyiségi korlátozások megszüntetéséről). A rendszer összetett, hiszen felelős az európai polgárok biztonságos élelmiszerellátásáért, a mezőgazdaság versenyképességének és a vidéki térségek életképességének javításáért.

A KAP története alapvetően két szakaszra bontható. Először a mintegy 30 éves időszakra, melyben a rendszer alapletételekor megfogalmazott elvek és jogszabályok szinte alig

változtak. A másik pedig a gazdasági változások, piaci és társadalmi kihívásokkal megküzdő reform időszakok 1992-től napjainkig.¹⁴

Az első reformra 1992-ben került sor, Ray MacSharry, mezőgazdasági biztos a piaci támogatásokról a termelők támogatására helyezi a hangsúlyt. Az ártámogatás helyébe a termeléshez kötött közvetlen támogatások lépnek. Fontosabbá válik a környezet megóvása, az élelmiszerminőség, az eredetvédelem támogatása.

1992-es reform intézkedéseit vitte tovább az Agenda 2000 reformcsomag is, amely a vidékfejlesztést beemelte a KAP 2. pillérévé. Bevezették továbbá a modulációt és kölcsönös megfeleltetést is, amely a támogatások jobb elosztását és a környezetvédelem nagyobb szerepét volt hivatott hangsúlyozni Európán belül.

A következő reform elfogadására 2003-ban került sor, Luxemburgban. A reform legfontosabb eleme az egységes terület alapú támogatás bevezetése az EU-s mezőgazdasági termelők számára (SPS- Single Payment Scheme). A támogatás kifizetésének feltételül különböző normák, előírások betartását (feltételeesség, cross compliance) és a vidékfejlesztési politika nagyobb mértékű támogatását írta elő a reform.

2004-ben 10 tagállammal bővült az Európai Unió, köztük hazánk is szerepelt. Az, ami korábban a nemzeti mezőgazdasági politika feladata volt, most fokozatosan átkerült a Kap körébe. A rendszer átvállalta az agrártámogatások finanszírozását, ami hatalmas összegeket ölel fel. A még most is tartó, azaz a 2007-2013 közötti időszakban a Kap költségvetése mintegy 55 milliárd eurót tesz ki, ami az uniós költségvetés 40%-a. Ez azt jelenti, hogy az EU minden egyes polgárra hetente átlagosan két euroval járul hozzá a Kap finanszírozásához. A Kap legújabb reformjára 2013-2020 között kerül sor. A legfontosabb célok a vidéken élők foglalkoztatásának, a versenyképességnek a növelése, a klímaváltozás kedvezőtlen hatásainak mérséklése. (lásd: 3.1. Dohányágazat a Kap reform tükrében).¹⁵¹⁶

14 Halmai Péter: *Az Európai Unió agrárrendszere*, A Budapesti Agrárkamara és a Mezőgazda Kiadó közös kiadása, 2002, 49.-51.oldal

15 Halmai Péter: I.m. 86.-119. oldal

2. cím: A dohányágazat piaci szabályozása

A Kap szabályozásának legfontosabb területei a közös piacpolitika, struktúrapolitika és a közösségi jogharmonizáció. E három terület közül a dohányágazat piaci szabályozását mutatom be, különös tekintettel a már hazánkban is érvényesülő (azóta hatályon kívül helyezett) 2075/92/EGK rendelet szabályaival.

A Kap első pillérét képező piacsabályozás alapegységei az agrárpiaci rendtartások (közös piaci szervezetek-CMO) voltak. A CMO (Common Market Organisation) az agrárárak kialakításának, a kereslet-kínálat mennyiségi kiegyenlítésének folyamatait fogja át, beleértve e folyamatok fenntartásának, illetve javításának szabályozási tényezőit. A CMO egy termékspecifikus rendszer, mely 1962-től fokozatosan több mint húsz termékcsoportha alakított ki szabályozást. Az egyes rendtartások rendeleti formát alkotva jelentek meg.¹⁷

A dohány termékpályára vonatkozó első szabályozás a 727/70 EGK rendelet a nyers dohány piaci szervezéséről. A dohány CMO a „deficiency payment” (veszteség kifizetés) néven ismert rendszeren alapult. Az EGK egy olyan árrendszert alkotott meg, mely azon dohánytermelőket támogatta, akik a piaci keresletre alkalmas dohányt termeltek. A modell három ártípust nevez meg: ez az irányár, intervenciós ár és a derivált intervenciós ár. Az irányár mindig az adott termékpályán belül kerül meghirdetésre, mely azt az árat képviseli, melyet a termelő a kereslet-kínálat egyensúlya esetén kapna. Az irányár minden dohányfajtára

16 Vásáry Miklós: *Az agrártámogatási rendszer adaptációja (A közvetlen támogatások implementációjának egyes összefüggései)*, Agroform Kiadó, 2008, 39.-82. oldal

17 Halmai: l. m. 54. oldal

(e rendelet 36 dohányfajtát nevesít) kiterjed, a termelők jövedelmének védelmét szolgálva. Az intervenciós ár lényege, hogy amennyiben egy termelő az intervenciós árnál magasabb áron nem képes eladni a termékét, a Közösség intervenciós intézkedéssel élhet. Az intervenciós ár minden feldolgozatlan dohányfajtára kiterjed, a rendelet pedig előírja, hogy a Közösség köteles intervenciós áron a dohányterméket átvenni. A derivált intervenciós ár a dohány feldolgozásához kapcsolódik. Azoknak a feldolgozóknak jár, akik megfizették az intervenciós árat azon dohánytermelők számára, akik prémiumot nem kapnak. A prémium az ártámogatástól független eszköze a dohány piaci modellnek. Prémiumot azok az exportáló feldolgozók kapnak, akik igazolják, hogy az általuk feldolgozott dohányt a Közösségeken kívüli országokban értékesítik. A rendelet többször módosításra került, amely többek termelés és a kereslet javítását szolgálta.¹⁸

A rendeletet hatályon kívül helyezte a 2075/92/EGK rendelet a nyers dohány piaci rendtartásáról. A rendelet volt hatályban akkor is, amikor hazánk 2004. május 1-én csatlakozott az Európai Unióhoz. A rendelet alapvetően a jövedelemtámogatási rendszerre és az ehhez kapcsolódó kvótaszabályozásra épült.

Az Unióban termesztett dohányfajtákat nyolc fajtacsoportba sorolták. A Magyarországon termesztett Virginia típusú dohányok az I. csoportba (mesterséges szárítású), a Burley típusú dohányok pedig a II. fajtacsoportba tartoznak.

A támogatásokat kilogrammra vetítve betakarítási évenként és fajtacsoportonként határozták meg. A támogatást csak az a termelő kaphatta meg, aki a minimális követelményeknek megfelelő dohánylevelet a szerződés alapján leszállította. A jövedelemtámogatást változó részre és rögzített részre osztották. A rögzített részt a termelői csoportnak, vagy a csoporthoz nem tartozó egyéni termelőknek, a prémium változó részét a dohány termelői csoportokon keresztül, a tagok termelésének minősége alapján fizették.¹⁹

A dohánytermelést és a kifizetett támogatások összegét a termelési kvótákon keresztül szabályozták. A nemzeti garanciaküszöbök (kvóták) nagyságát betakarításonként és

¹⁸ http://agriregionieuropa.univpm.it/FinestraPAC/Editoriale_17/study_tobacco_euoparl_en.pdf, Alternative and Sustainable Production for Tobacco Cultivated Areas in the European Union, Study, European Parliament, 2009, 29.-30. page (Letöltés dátuma: 2013. november 3.)

¹⁹ Tanács 2075/92/EGK rendelet, 3.-6. cikk

fajtacsoportonként határozták meg. A termelőnek kiosztott kvóta megegyezik az általa termelt átlagos mennyiséggel. Adott tagállam egyéni termelői között a termelési kvóták átruházhatók. A termelés végleges feladása mellett döntő termelők kvótáját végleg visszavásárolták és a tagállam nemzeti garanciaküszöbét a visszavásárolt kvótával csökkentették.²⁰

A rendelet – többek között – szól a termelői csoportokról, a szerződéskötés folyamatáról immáron az egyéni termelők és az elsődleges feldolgozó vagy a termelői csoportok és az elsődleges feldolgozók között (termeltetési szerződés).

A termelői csoportok létrehozását az az elv indokolta, hogy az Európai Unió nagy figyelmet fordít a termelők elégtelen piaci szerveződéséből eredő hátrány orvoslására.

A termelői csoportok legfőbb jellemzője, hogy ezek a szerveződések nem végezhetik a dohány elsődleges feldolgozását és egy dohánytermelő csak egy termelői csoporthoz tartozhat.²¹

Magyarországon a 85/2002 (IX. 18.) FVM rendelet adta meg a lehetőséget a dohány termékpályás termelői csoportok megalakításához. A rendelet céljaként fogalmazza meg: *„meghatározott feltételek szerint az Európai Unióhoz való csatlakozás sikerességének elősegítése, az elégtelen termelői szerveződés következtében fellépő strukturális hiányosságok orvoslása és a termelők piaci érdekérvényesítő képességének megerősítése érdekében államilag elismert termelői csoportok alapíthatóak”*.²²

Magyarországon az ULT Magyarország RT. termelői köre 2032 termelővel megalakította a NYIDOTER (Nyírségi Dohány Termelői Csoport) KFT.-t nyíregyházi központtal, a DOFER RT. dohánytermelői a megosztottabb földrajzi elhelyezkedésük miatt négy termelői csoportot alakítottak. Létrejött a Dél-alföldi Dohánytermesztő Szövetkezet (Kiskunfélegyháza), Közép-

²⁰ Tanács 2075/92/EGK rendelet, 9.-11. cikk

²¹ Tanács 2075/92/EGK rendelet, 7.cikk

²² 85/2002 (IX. 18.) FVM rendelet, 1 § (1) bekezdés

alföldi Dohánytermesztő Szövetkezet (Kápolna), Szabolcsi Dohánytermesztő Szövetkezet (Szakoly), valamint a Kunadacsi Dohánytermesztő Szövetkezet (Kunadacs). 2005 nyarán az alföldi szövetkezetek egyesülésével a magyarországi dohánytermelői csoportok száma háromra csökkent. Jelenleg a Nyírségi Dohány Termelői Csoport KFT. (Nyíregyháza), a Dél-alföldi Dohánytermesztő és Értékesítő Szövetkezet (Kiskunfélegyháza), valamint a Szabolcsi Dohánytermesztő és Értékesítő Szövetkezet (Szakoly) végzi a hazai dohányok termeltetését, termelés-szervezését.²³

A szerződéskötés tekintetében változás, hogy már nem csak egyéni termelők kötik meg a szerződést az elsődleges feldolgozóval, hanem a termelői csoportok is. A dohánytermesztési szerződés más mezőgazdasági termesztett kultúrák éves szerződésétől eltérően sokkal szélesebb körű abban a termesztéssel kapcsolatos minden információ, termelői és termeltetői kötelezettség megtalálható.

A termeltetési szerződések legalább az alábbiakat tartalmazzák:

- Szerződő feleket
- Utalást a termelő kvótájára
- A szállítandó maximális mennyiséget
- A termelés pontos helye, az érintett parcella területe
- A termelő kötelezettségvállalását a legkésőbb június 15.-i ültetésre
- A felvásárlási ár minőségi osztály szerint
- Az egyes fajták termőterületeinek körülhatárolását,
- A leszállított dohány minőségi követelményeit
- A szerződéskötési határidőt
- Előlegkérés esetén a biztosítékadási, visszaadási kötelezettséget
- A jövedelemtámogatás változó részének meghatározását
- A külön jövedelemtámogatási feltételeket a termelői csoportokkal kötött szerződések esetében
- A szerződéses feltételek szankcionálását

²³ http://portal.agr.unideb.hu/media/Az_agrarinnovaciottol_a_tarsadalmi_182.pdf, Fekete Tibor: *A dohánytermelés szervezése az EU-s csatlakozás után* (Az agrárinnovációtól a társadalmi aszimmetriáig című tudományos rendezvény anyaga, 226. oldal, Debrecen 2006. április 4.) (Letöltés dátuma: 2013. november 2.)

- Termeltetési szerződések versenyeztetési rendszerét abban az esetben, ha a tagállam úgy dönt.²⁴

E szabályozási rendszer néhány év elteltével már nem volt összeegyeztethető a megreformált agrárpolitikával (2003-as Kap reform) és a göteborgi fenntarthatósági célokkal.²⁵ A dohányágazat reformjának elfogadására 2004-ben került sor. A reform kitűzött célja az volt, hogy a dohánytámogatások legalább 40%-át függetleníteni kell a termeléstől a reform bevezetésének átmeneti időszakában (2006-2009 között). A dohányprémiumok teljes függetlenítését 2009-ben sikerült végrehajtani. A támogatások függetlenítése után a termelők támogatásai már nem függtek a termelt és leszállított dohány mennyiségétől. A támogatásokat alanyi jogon, az összevont gazdaságtámogatási rendszer keretében fizetik. Az egységes gazdasági támogatási rendszer (Single Payment Scheme, röviden SPS) bevezetésének alapvető célja az volt, hogy fenntartható, piacorientált dohánytermelést tartsanak fenn, továbbá a dohánytermelők megélhetésének biztosítása.

Az egységes támogatási rendszerrel a termelők a támogatásoknak csak meghatározott százalékára váltak jogosulttá, mert a másik részét a vidékfejlesztési támogatások keretében használható fel a dohánytermelő régiókban. Ez a moduláció szabálya. A reform eltörölte a termelési kvótákat, ezzel összefüggésben a kvóta átcsoportosítást, a kvóta- visszavásárlást és a kvótatartalékot is.

A közvetlen kifizetésben részesülő mezőgazdasági termelő köteles betartani jogszabályban foglalt gazdálkodási követelményeket továbbá a jó (helyes) mezőgazdasági és környezeti állapotra vonatkozó előírásokat.²⁶ Fontos azt kiemelnünk, hogy Magyarországon az uniós

24 Tanács 2075/92/EK rendelet, 6. cikk (3) bekezdés

25 A 2001-es Fenntartható Fejlődési Stratégia elsősorban az életminőséggel, a nemzedéken belüli és a nemzedékek közötti igazságossággal, valamint a szakpolitikai területek közötti koherenciával foglalkozik. A 2006-ban elfogadott új Fenntartható Fejlődési Stratégia fő célkitűzései: klímaváltozás, fenntartható fogyasztás és termelés, közegészségügy, társadalmi integráció, demográfia és migráció, szegénységgel kapcsolatos globális kihívások

26 Tanács 73/2009/EK rendelet, 6. cikk, 34. cikk, 43.-46.cikk

csatlakozással nem került bevezetésre a SPS támogatás, bevezetéséig a magyar termelők az egységes területalapú támogatást és az azt kiegészítő nemzeti támogatást (2013-tól átmeneti nemzeti támogatást) vehetik igénybe.²⁷

3. cím: A magyar dohánytermelőknek nyújtott uniós támogatások

Magyarország, amikor 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz, egyúttal alávetette magát a Közös Agrárpolitika szabályozásának. A Koppenhágai Megállapodásban felkínált lehetőséget elfogadva Magyarország 2004. május 1-jétől a közvetlen agrártámogatások egyszerűsített kifizetése (Single Area Payment Scheme, röviden SAPS), valamint ezek nemzeti költségvetésből történő kiegészítése (top-up) mellett döntött és ma is ezt alkalmazza. Az EU csatlakozást követően az egységes területalapú támogatás EU-s forrásból (Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap, 2007-től Európai Mezőgazdasági Garanciaalap) kerül finanszírozásra. Az egységes területalapú támogatás feltételeit, az igénybevétellel

²⁷ Csák Csilla: *Agrárjog, A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2010, 397. oldal

kapcsolatos kérdéseket a vonatkozó közösségi jogszabályok mellett az évente megjelenő hazai rendeletek szabályozzák.

3.1. SAPS támogatás legfontosabb szabályai

A támogatások igénybevételére vonatkozóan egyfelől rendelkezésünkre áll a 73/2009/EK rendelet 122. cikkétől a 125. cikkig, másrészt a Vidékfejlesztési Miniszter (korábban Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Miniszter) által minden évben kiadott rendelet, mely tartalmazza a SAPS igénybevételének legfontosabb szabályait.²⁸ E szabályok általánosak, tehát nem csak a hazai dohánytermelők vehetik igénybe, de rájuk is ugyanezek a szabályok vonatkoznak, amelyet pontokba szedve ismertetek:

I. Egységes területalapú támogatás iránti kérelmet az a mezőgazdasági termelő (dohánytermelő) nyújthat be, aki (amely) az általa hasznosított területek vonatkozásában a hasznosítással felmerülő költségeket, illetve kockázatot viseli.²⁹ 2010-től az igénylő személyi köre is megváltozott: támogatásra jogosult, aki a támogatás alapjául szolgáló terület vonatkozásában jogszerű földhasználónak minősül.³⁰

Jogszerű földhasználó az, aki a földhasználati nyilvántartásban a tárgyév június 9-i dátum szerinti állapotnak megfelelően földhasználóként bejegyzett ügyfél vagy aki az adott földterület vonatkozásában a földhasználati nyilvántartásba önhibáján kívüli okból nem került bejegyzésre és a földhasználati jogosultságát igazoló egyéb okirattal rendelkezik.³¹

II. egységes területalapú támogatás alapjául szolgáló területnek a 73/2009/EK tanácsi rendelet 124. cikk (1)–(5) bekezdésében foglaltaknak megfelelően az a mezőgazdasági terület

28 86/2004 (V.15.), 18/2005 (III. 18.), 24/2006 (III. 31.), 28/2007 (IV. 20.), 39/2008 (III.29.), 37/2009 (IV.3.), 22/2010 (III.26.) FVM rendeletek és 25/2011 (IV.7.), 29/2012 (III. 24.), 23/2013 (IV.9.) VM rendeletek

29 18/2005. (III. 18.) FVM rendelet, 3. §

30 22/2010 (III. 16.) FVM rendelet, 3. § (2) bekezdés

31 34/2010. (IV. 9.) FVM rendelet, 1. § 7. pont

(dohányterület) minősül, amely 2003. június 30.-án jó mezőgazdasági állapotban tartott hasznosított mezőgazdasági területnek minősül, függetlenül attól, hogy ebben az időpontban művelés alatt áll-e. (Hasznosított mezőgazdasági terület: szántóterületek, állandó gyepterületek, az állandó kultúrák és a konyhakertek összterülete, jó mezőgazdasági állapot: Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot feltételeinek való megfelelés és a Jogszabályban Foglalt Gazdálkodási Követelmények fokozatos bevezetése).³²

Az 50/2008 FVM rendelet alapján a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot betartásának további feltételévé vált, hogy dohányterületek esetén egymás után két évig termeszthető ugyanabban a földben, azt követő évben át kell térni egy másik földre (vetésforgó).³³

III. Az egységes területalapú támogatás mezőgazdasági parcella (mezőgazdasági parcella: olyan összefüggő mezőgazdasági földterület, amelyen egyetlen termelő egyetlen növényfajt vagy növényfajta(t) termeszt) alapján lehet igényelni. A támogatás alapjául kizárólag a minimum 1 hektár méretű mezőgazdasági parcellák szolgálnak. A SAPS esetében az igénylési terület egysége (tábla) alapján jogcímenként kialakítandó tábla/parcella támogatható területének el kell érnie a 0,25 hektárt.³⁴

Több mezőgazdasági parcella alkot egy fizikai blokkot. A fizikai blokk a földterülethez kapcsolódó, támogatási eljárás céljára kialakított, a mezőgazdasági művelés szempontjából hosszabb távon állandó, terepen azonosítható határokkal rendelkező összefüggő földterület.³⁵ Egy támogatási évben bármely mezőgazdasági parcellára csak egy területalapú támogatás nyújtható be.

IV. A mezőgazdasági termelőnek (dohánytermelőnek) kérelmet kell benyújtania. A kérelem kitöltésében falugazdászok és kamarai tanácsadók adnak segítséget a termelőknek. A termelő az ügyfélkapu bevezetése előtt saját kezűleg töltötte ki és nyújtotta be a kérelmet. A kérelmet

32 73/2009/EK tanácsi rendelet, 124. cikk (1)–(5) bekezdés

33 50/2008 (IV. 24.) FVM rendelet, 1. számú melléklet, 3. pont

34 1122/2009/EK rendelet, I. rész, 2. cikk (1) bekezdés

35 115/2003 (XI. 13.) FVM rendelet, 1.§ a. pont

a lakhely/székely szerinti illetékes Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalhoz kellett benyújtani, rendeletben meghatározott időpontig. 2010-től évben elektronikus úton, ügyfélkapun keresztül történik a támogatási kérelmek benyújtása és egységes kérelemben.³⁶

V. Az MVH a támogatási kérelem befogadásáról a támogatási kérelem benyújtási határidejét követő 30 napon belül igazolást állít ki, és megküldi a mezőgazdasági termelő részére. 2010-től az igazolás mellett értesítést is állít ki az MVH és elektronikus úton küldi meg az ügyfeleknek. A késedelmes benyújtás következménye az, hogy a támogatási összeg munkanaponként 1 százalékkal csökken az érintett jogcím vonatkozásában, tehát jogvesztő hatályú. Ez a szabály vonatkozik a kérelem módosítására megállapított határidő elmulasztására is.³⁷

VI. A benyújtott egységes kérelem (amely tartalmazza az egyes támogatási jogcímekre történő igényléseket) először egy alapjogosultsági ellenőrzésen esik át. Ennek során többek között megvizsgálja a hivatal azt, hogy a kérelem benyújtására nyitva álló végső határidőn érkezett-e be. Amennyiben valamely alapjogosultsági feltétel nem teljesül, akkor ez azt jelenti, hogy az egységes kérelem nem felel meg az eljárás érdemi lefolytatásához szükséges követelményeknek, ezért a kérelem egésze elutasításra kerül. Amennyiben az alapjogosultsági feltételek megfelelőek, akkor a kérelem további ellenőrzéseken esik át: adminisztratív és esetenként fizikai ellenőrzésen.

A SAPS támogatások ellenőrzése kétirányú: az MVH egyrészt adminisztratív ellenőrzést, másrészt fizikai ellenőrzést végez. Az adminisztratív ellenőrzés formai és tartalmi ellenőrzésből áll. A formai ellenőrzés során az MVH ügyintézői megvizsgálják, hogy a kérelem helyesen van-e kitöltve, van-e hiányzó adat. A tartalmi ellenőrzések során pedig azt, hogy a formanyomtatványon feltüntetett adatok megfelelnek-e a jogszabályban előírt feltételeknek. A tartalmi ellenőrzés során kerül sor az ún. keresztellenőrzésre is.

Ennek során a kérelem adatait összevetik a kapcsolódó nyilvántartási rendszerekkel (pl. Mezőgazdasági Parcella Azonosítási Rendszer = MePAR) a jogosulatlan igénylések (túl-, illetve többszörös igénylések) kiszűrése érdekében. A fizikai ellenőrzés történhet helyszíni

³⁶ 34/2010 (IV. 9.) FVM rendelet (röviden: egységes kérelem rendelet) 5. §.

³⁷ 22/2013 (IV.8.) VM rendelet, 9.-11. §.

illetve távérzékeléses ellenőrzéssel. Az utóbbi lényege, hogy kérelemben szereplő állításokat vizsgálja űr- és légifelvételek objektív adatainak kiértékelésével. Fontos azt kiemelni, hogy a fizikai ellenőrzések során történik meg az ún. kölcsönös megfeleltetés rendszerének egyik pillérét képező Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot (HMKÁ) rendszer előírásainak ellenőrzése is (mintavétel alapján). A helyszíni ellenőrzések előzetes bejelentés nélkül is végrehajthatók. Amennyiben az előzetes bejelentés az ellenőrzés célját nem veszélyezteti, a termelő az ellenőrzésről legkorábban az ellenőrzés előtt 48 órával értesíthető.

Az adminisztratív ellenőrzés jogkövetkezménye lehet felhívás adatmódosításra, hiánypótlásra, az előbb ismertetett szabályok alkalmazásával.

Az adminisztratív ellenőrzések során már fény derülhet arra a tényre, hogy az adott fizikai blokkban gazdálkodó termelők nagyobb területre igényeltek támogatást, mint a blokk nettó támogatható területe. Ebben az esetben beszélhetünk **túligénylésről**. Ha az adminisztratív ellenőrzés túligénylést állapít meg, akkor az adott fizikai blokk tekintetében a támogatási kérelmet benyújtó gazdákat az MVH adategyeztetésre szólítja fel. Ha a túligénylés továbbra is fennáll, akkor a túligénylés 3%-ig az MVH csökkenti a fizikai blokkon belüli területeket a túligénylés arányában. A túligénylés 3%-a felett az MVH helyszíni ellenőrzést folytat le, az érintett fizikai blokk vonatkozásában.³⁸

2010-től nem fizikai blokk alapján, hanem referenciaterület alapján számolunk. Referenciaterület: a támogatható terület valamint az egybeművelt tábla (olyan, egy fizikai blokk területén belül egy vagy több ügyfél által azonos növénykultúra termesztésére használt, azonos hasznosítású összefüggő földterület, amelyen belül a mezőgazdasági termelő vagy az egyes mezőgazdasági termelők által hasznosított területek határai a fizikai ellenőrzés során nem különíthetők el)³⁹

Ha a túligénylés nem haladja meg a referenciaterület méretének mérési tűréshatárral számolt területét (a mérési tűréshatárra vonatkozóan a 1122/2009/EK rendelet kimondja, hogy a mezőgazdasági parcella kerületére alkalmazott legfeljebb 1,5 méteres pufferzóna alapján mérési tűréshatárt kell megállapítani és az egyes mezőgazdasági parcellák tekintetében a

38 18/2005. (III. 18.) FVM rendelet, 7.§-12.§

39 22/2013 (IV. 8.) VM rendelet, 1§ 18. pont

maximális túréshatár abszolút értékben nem haladhatja meg az 1,0 hektárt), akkor az MVH a túligénylés arányában a referenciaterület méretéig csökkenti a referenciaterületen belüli támogatási igénylésekben megjelölt területeket. Ha meghaladja a mérési túréshatárral számolt referenciaterületet, akkor az MVH végzés kibocsátásával értesíti az érintett ügyfeleket és egyúttal felszólítja őket a kérelemben megadott adatoknak a valóságnak megfelelő helyesbítésére, vagy – ha vizsgálata során megállapításra kerül – hogy az adott referenciaterületen egyetlen ügyfél érintett, akkor a referenciaterületet meghaladó terület jogosulatlan igénylésnek számít.

Ha a túligénylés az ügyfelek által benyújtott helyesbítéseket követően is fennáll (akár részben vagy egészben) az MVH a mérési túréshatárral számolt referenciaterületet meg nem haladó túligénylés esetén a túligénylés arányában csökkenti a referenciaterület mértékéig a referenciaterületen belüli támogatási igénylésekben megjelölt területeket vagy a mérési túréshatárral számolt referenciaterület a mérési túréshatárral számolt területet meghaladó túligénylés esetén fizikai illetve adminisztratív ellenőrzést folytat le az érintett referenciaterület vonatkozásában.

Az előző ellenőrzéseket nem kell lefolytatni, ha a végzésben megállapított határidőt a kérelmet benyújtó fél elmulasztotta. Ilyenkor tehát ő viseli egyedül a túligénylés jogkövetkezményeit.⁴⁰

Mint láthatjuk, léteznek a területek korrigálásának, ügyfél közreműködése nélküli formái: amennyiben a túligénylés nem haladja meg a referenciaterület méretének a mérési túréshatárral számolt területét, akkor az MVH az ügyfél közreműködése nélkül a túligénylés arányában a referenciaterület méretéig csökkenti a támogatási igénylésekben megjelölt területeket. Továbbá az MVH abban az esetben is az ügyfél közreműködése nélkül korrigálja az adatokat, ha a vizsgálata során megállapításra kerül, hogy az adott referenciaterületen egyetlen ügyfél érintett, akkor a referenciaterületet meghaladó terület jogosulatlan igénylésnek számít.

Ez a két esetkör van, amennyiben azonban túligénylés meghaladja a mérési túréshatárral számolt referenciaterületet, akkor az MVH az adategyeztető végzés kibocsátásával értesíti az érintett ügyfeleket és egyúttal felszólítja őket a kérelemben megadott adatoknak a valóságnak megfelelő helyesbítésére. Ha a túligénylés az ügyfelek által megküldött válaszok összesítését követően részben vagy egészben továbbra is fennáll, az MVH vagy a túligénylés arányában a

⁴⁰ 22/2013 (IV. 8.) VM rendelet, 14. §. (4-7) bekezdés

referenciaterület méretéig csökkenti a referenciaterületen belüli összes támogatási igénylésekben megjelölt területet, vagy a mérési tűréshatárral számolt referenciaterületet meghaladó túligénylés esetén fizikai ellenőrzést, illetve adminisztratív ellenőrzést folytat le az érintett referenciaterület vonatkozásában. Fontos tehát a támogatást igénylő termelőkkel pontosan egyeztetve alkalmazni az adategyeztetésre történő válaszadást, ugyanis amennyiben a túligénylést nem szüntetik meg az vagy helyszíni ellenőrzést von maga után, vagy az MVH általi további csökkentést, mely azok területeit is érintheti, akik jogszerűen igényeltek támogatást.

A túligénylés mellett megjelenhet a **többszörös igénylés** esete. Ez azt jelenti, hogy ugyanarra a területre két vagy több gazdálkodó adott be támogatás iránti kérelmet. Ebben az esetben, első körben az MVH a túligénylés fentiekben ismertetett szabályai szerint jár el.

Túligénylés és többszörös igénylés esetén az MVH azon ügyfél számára állapítja meg a támogatást, aki hitelt érdemlően bizonyítja, hogy az adott terület vonatkozásában jogszerű földhasználónak minősül. Amennyiben a fentiekben ismertetett eljárás eredményeképpen sem szüntethető meg a túligénylés vagy a többszörös igénylés, akkor a referenciaterületet meghaladó terület minden érintett kérelem esetében jogosulatlan igénylésnek számít. Azonban, ha a túligénylésben vagy a többszörös igénylésben érintett bármelyik ügyfél igazolja, hogy a jogvita elbírálására eljárás indult, az érintett ügyfelek egységes kérelmei alapján indított, a jogosulatlan igényléssel érintett eljárásokat az MVH a jogvita jogerős eldöntéséig felfüggeszti.⁴¹

A **jogosulatlan igénylés** megállapításából eredő jogkövetkezményeket az igényelt terület, és az MVH által az ellenőrzések (adminisztratív, fizikai, műholdas mérés) után megállapított terület nagyságának eltéréséből kell számítani. A megállapított terület az adminisztratív,- és fizikai ellenőrzések, illetve az adategyeztetés eredményeivel korrigált megállapított támogatható terület.

Ha az igényelt terület és a megállapított terület nagysága közötti eltérés nagyobb mint 2 hektár, vagy a megállapított területnek több, mint 3%-a, de nem több mint 20%-a, akkor a támogatási összeg a kérdéses évben a megállapított eltérés kétszeresével kerül csökkentésre.

⁴¹ 22/2013 (IV. 8.) VM rendelet, 16.§

Ha az igényelt terület és a megállapított terület nagysága közötti eltérés nagyobb, mint a megállapított terület 20%-a, akkor a támogatási összeg a kérdéses évben nem kerül kifizetésre.

Ha az eltérés a megállapított és igényelt terület között több mint 50%, akkor a támogatás kifizetésének megvonásán túl a jogosulatlan igénylés miatti szankció összegét még egyszer le kell vonni. Ezt az összeget a szankció megállapítását követően az igénylő felé megítélt támogatások összegéből kell levonni.

Amennyiben a szankció összege a ténymegállapítás naptári évét követő három naptári évben belül nem vonható le teljes mértékben, a fennmaradó összeg törlésre kerül.

Ha az igényelt és a megállapított terület közötti eltérés egy része, vagy teljes egésze szándékosan elkövetett szabálytalanságból ered és a szándékos jogosulatlan igénylés aránya a megállapított területhez képest nagyobb, mint 0,5%, vagy mértéke nagyobb, mint 1 hektár, akkor a gazda az adott naptári évben nem kaphatja meg azt a támogatást, amelyre egyébként jogosult lenne.

Külön szabályok irányadóak a szándékosságból eredő eltérés büntetésére. Ha a megállapított terület a bejelentett terület több, mint 20%-ának felel meg, a kizáráson felül a szándékos jogosulatlan igénylés miatti szankció összegét még egyszer le kell vonni. Az összeget a szankció megállapítását követően az igénylő felé megítélt támogatások összegéből kell levonni. Amennyiben a szankció összege a ténymegállapítás naptári évét követő három naptári évben belül nem vonható le teljes mértékben, a fennmaradó összeg törlésre kerül.⁴²

Támogatáscsökkentési szabályok kapcsolódhatnak az egységes kérelemben bejelentésre nem kerülő területekhez is. Amennyiben a támogatás igénylő az egységes kérelmében nem jelenti be valamennyi, a gazdasága részét képező mezőgazdasági területét, abban az esetben a be nem jelentett területek és a bejelentésre került összes terület aránya alapján az MVH

42 1122/2009/EK rendelet, 70.-72. cikk

érvényesítheti a jogszabályban előírt alábbi jogkövetkezményeket. A szankció mértéke az egyes közvetlen kifizetések legfeljebb 3%-a lehet.⁴³

Ha az egységes kérelmen be nem jelentett terület nagysága:

- a.) meghaladja a bejelentett területek 3%-át, de nem éri el a 10%-ot, úgy az adott évre a mezőgazdasági termelőknek fizetendő közvetlen támogatások teljes összege 1%-kal;
- b.) a bejelentett területek legalább 10%-a, de nem éri el a 20%-ot, úgy az adott évre a mezőgazdasági termelőknek fizetendő közvetlen támogatások teljes összege 2%-kal;
- c.) a bejelentett területek legalább 20%-a, úgy az adott évre a mezőgazdasági termelőknek fizetendő közvetlen támogatások teljes összege 3%-kal kerül csökkentésre.⁴⁴

Külön csökkentés alkalmazható még a kölcsönös megfeleltetés rendszerében rögzített előírások be nem tartása kapcsán, valamint a moduláció miatti csökkentés. A kölcsönös megfeleltetés mint már korábban említettem, Jogszabályban Foglalt Gazdálkodási Követelmények és Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot betartásából áll. Hogy mi minősül annak, azt FVM rendelet állapítja meg (jelenleg: 81/2009 FVM rendelet). A kölcsönös megfeleltetésből eredő szankciót az MVH állapítja meg a helyszíni ellenőrzések eredményeképpen. A szankciók megítélését alapvetően befolyásolja, hogy a meg nem felelés gondatlanságból vagy szándékosan jött létre. Ha a meghatározott meg nem felelés a mezőgazdasági termelő gondatlanságából fakad, akkor a teljes közvetlen támogatási összeg 1, 3 vagy 5%-kal csökken. Ha a meg nem felelés a termelő szándékosságára vezethető vissza, akkor a teljes közvetlen támogatási összeg 15-100%-kal csökken.⁴⁵

A modulációról röviden annyit érdemes megemlíteni, hogy 2012-től alkalmazni kell Magyarországon is az EU valamennyi tagállamainak juttatandó közvetlen kifizetések egyenlő mértékű elosztása érdekében.

A modulációs csökkentés alapját a közvetlen támogatási jogcímekre kifizethető – az Európai Unió Bizottsága által meghatározott, valamint jóváhagyott – támogatások együttes összege

43 1122/2009 /EK rendelet, 13. cikk (8) bekezdés

44 22/2013 (IV.8.) VM rendelet, 17. §.

45 1122/2009/EK rendelet, 70. cikk

jelenti. A csökkentés alapja a támogatás 5000 és 300 000 euró feletti része, a mértéke pedig az 5000 euró feletti összeg 10%-a vagy a 300 000 euró feletti összeg 4%-a.⁴⁶⁴⁷

3.2. A kiegészítő nemzeti támogatás (top up) és az átmeneti nemzeti támogatás legfontosabb szabályai

Az EU által finanszírozott egységes területalapú támogatás mellett bizonyos ágazatok esetében – így Burley és Virginia dohány termesztése esetén – is kiegészítő nemzeti támogatás (top-up), 2013-tól átmeneti nemzeti támogatás adható, amely hazai forrásból kerül finanszírozásra. A kiegészítő nemzeti támogatások célja a magyar gazdálkodók Unión belüli esélyegyenlőségének javítása.

A nemzeti kiegészítő támogatások kapcsán további szabályokat kell tekintetbe vennünk. A kiegészítő top-up támogatás általános szabályait szintén a 73/2009/EK tanácsi rendeletből, igénybevételével kapcsolatos alapvető rendelkezéseket az adott évre vonatkozó tárcát irányító miniszter rendeletéből ismerhetjük meg. Általános és a dohányágazatra tartozó speciális szabályokat három időszakon keresztül vizsgálom meg. A hármas felosztás azért indokolt, mert 2007 óta beszélhetünk termeléshez kötött és termeléstől elválasztott támogatásokról, mind Burley és Virginia esetében is. 2010-től már csak termeléstől elválasztott támogatás mindkét dohány fajta esetében.

3.2.1. pont: Általános szabályok:

I. Az egységes területalapú támogatáshoz kapcsolódó kiegészítő nemzeti támogatás vehető igénybe meghatározott jogcímekre, melyek köre 2004-től fokozatosan bővült, de a Burley és Virginia-dohány termesztésének támogatása 2004-től szerepel benne. 2007-ben termeléstől elválasztott, ún. történelmi bázis alapú támogatásokkal bővült a támogatási jogcímek köre.

Azóta a támogatások közül egyesek termeléstől elválasztott támogatások (pl. tejtámogatás, de ide tartozik a dohánytámogatás), egyesek termeléshez kötött támogatások (pl. héjas

46 73/2009/EK rendelet 7. és 10. cikk

47 23/2013. (IV.9.) VM rendelet 1.§

gyümölcsűek támogatása). Mivel a dohány is termeléshez kötött támogatás, a támogatás alapját képező történelmi bázis jogosultság fogalma releváns:

-A földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter 106/2007 (IX.24) rendelete szól a történelmi bázisról. A történelmi bázis és a mezőgazdasági termelő fogalmát a 29/2007. (IV. 20.) FVM rendelet tartalmazza. A rendelet alapján elmondhatjuk, hogy a történelmi bázis a termeléstől elválasztott támogatás alapját képezi, adott referencia időszakra (az időszakot jogszabály állapítja meg) vonatkozóan meghatározott termelési egység (tonna, terület, állatlétszám) mértéke.

A mezőgazdasági termelő rendelkezésére álló, az adott jogcímre vonatkozó történelmi bázisjogosultságok összessége. A termeléstől elválasztott támogatás pedig olyan támogatás, ahol a termelőnek termelési kötelezettsége nem áll fenn. Ez alapján elmondható, hogy a történelmi bázis alapú támogatások feltétele, hogy a mezőgazdasági termelő a meghatározott referencia időszak alapján megállapított, történelmi bázis jogosultsággal rendelkezzen. 2010-től csak termeléshez kötött támogatásról beszélhetünk

II. Kiegészítő nemzeti támogatás igénybevételére az a dohánytermelő jogosult, aki

- termeléstől elválasztott támogatás (és ez itt különösen hangsúlyos, mert a dohánytámogatás is ide tartozik) igénybevétele esetén az MVH nyilvántartása szerint történelmi bázis illetve kiegészítő történelmi bázis jogosultsággal rendelkezik. Amennyiben azonban családi gazdaságról beszélünk és a családi gazdaság tagjának a nevében szerepel a jogosultság, fontos, hogy a családi gazdálkodó megfeleljen a termeléstől elválasztott támogatásra vonatkozó egyéb feltételeknek

- dohánytámogatás igénybevételénél további fontos szempont, hogy a támogatás a történelmi bázis jogosultság alapján az egységes területalapú támogatás tekintetében a mezőgazdasági termelő részére megállapított jogosult terület mértékéig vehető igénybe

3.2.2. Speciális szabályok

I. 2007 előtt nem beszélhetünk még termeléshez kötött és attól elválasztott támogatásról

- Dohánytermesztési támogatás folyósítható azon területek után, amelyeken Virginia vagy Burley dohányt termesztenek, amelyeken az állományt legalább a rendes növekedési feltételek melletti betakarításig megőrzik, és azt be is takarítják, amelyekről betakarított

nyersdohányra a termelői csoporttal e rendeletben foglaltak szerint írásbeli szerződést kötöttek, és amely tekintetében termelői csoport igazolja az MVH felé, hogy a termelői csoport tagja valamint a termelői csoport viszonstszerződéssel rendelkezik az elsődleges feldolgozóval. Az igazolás tartalmazza, hogy a termelő a dohány fajtájának megjelölésével termesztési kötelezettségének eleget tett, mekkora területen termesztett a szerződésben foglaltak szerint dohányt és e területről melyik fajtából mekkora mennyiséget értékesített a termelői csoport részére.

- A támogatás teljes összegére csak az a termelő jogosult, aki (amely) legalább x (általában 1,4-1,5) tonna/hektár átlagtermés figyelembevételével megállapított mennyiségű dohányt értékesített a termelői csoport részére. (Megjegyzés: itt a hektárszám évente eltérő, külön jogszabály állapítja meg. Az a termelő, aki (amely) x tonna/hektár átlagtermés figyelembevételével megállapított mennyiségnél kevesebb dohányt értékesített a termelői csoport részére, csak abban az esetben jogosult a támogatás teljes összegére, ha a termelői csoport az érintett termelőnek a termelői csoport szinten x tonna/hektár átlagtermés figyelembevételével megállapított mennyiség terhére kiegészítő mennyiséget jóváír, vagy a terméskiesést igazolja.

Ezt az igazolást az a termelői csoport adhatja ki, amely rendelkezik az MVH által elfogadott, a tényleges dohány felvásárlási és értékesítési adatokat regisztráló nyilvántartási rendszerrel.

Az igazolás többek között a következőket kell tartalmaznia: a szerződő felek, illetve jogutódjának adatai, a szerződő felek, illetve a jogutód regisztrációs számát, a termelő által a termelői csoportnak az igazolás kiállításáig értékesített nyersdohány fajtáját, mennyiségét, etc. Az előírt átlagtermés szerinti értékesítés elmulasztásának következménye, hogy a támogatás alapjául szolgáló terület arányosan csökkentésre kerül.

- A termelői csoporttal kötött dohánytermeltetési szerződés minimális elemei a szerződő felek adatai, a szerződő felek regisztrációs száma, a termelt dohány fajtája, a dohánytermő terület nagysága hektárban, két tizedesjegy pontossággal, a termelők hozzájáruló nyilatkozatát az adataik kezeléséről.

- A dohány termelői csoport köteles meghatározott időpontig helyszíni szemlét lefolytatni és nyilatkozni annak érdekében, hogy megállapítsák a dohánytermő területet a szerződésben foglaltak szerint művelik-e. A helyszíni szemlére meg kell hívni a termelői csoporttal

szerződéses kapcsolatban álló elsődleges feldolgozót is. A nyilatkozat tartalmazza a szerződő felek adatait, a szerződő felek regisztrációs számát, a dohánytermő területre vonatkozó legfontosabb megállapításokat, a helyszíni szemlén részt vevők aláírását.

- A termelői csoport köteles az általa felvásárolt összes dohányt vizsontszerződés alapján elsődleges feldolgozónak értékesíteni (tehát azzal, akivel szerződést kötött). A termelői csoport a termelői csoport tagjával kötött termeltetési szerződést valamint az elsődleges feldolgozóval kötött értékesítési szerződést és a helyszíni szemléről kiállított igazolást köteles az MVH-hoz benyújtani minden évben meghatározott időpontban. A benyújtott igazolások alapján gondoskodik az MVH a támogatás kifizetéséről.⁴⁸

II. 2007-től külön szól a termeléshez kötött és a termeléstől elválasztott támogatásról. Ebben az esetben azokat a változásokat emelem ki, amelyek az előző évekhez képest változásként jelentek meg a rendeletekben:

- Burley és Virginia dohány után termeléstől elválasztott és termeléshez kötött támogatás is igénybe vehető.

Az a termelő jogosult a támogatás teljes összegére, aki a teljes betakarítható dohánytermést betakarította és aki (amely) x (pl. 1,4) tonna/hektár dohányt értékesített a termelői csoport részére.

Amennyiben a dohánytermelő kevesebb (pl. 1,2-1,4) tonna/hektár átlagtermés figyelembevételével megállapított dohányt értékesített a dohánytermelői csoport részére, úgy a támogatás mértéke a teljes hektáronkénti támogatási összeg 85%-a.

Amennyiben a dohánytermelő (pl. 1-1,24) tonna/hektár átlagtermés figyelembevételével megállapított dohányt értékesített a dohánytermelői csoport részére, úgy a támogatás mértéke a teljes hektáronkénti támogatási összeg 75%-a.

48 87/2004. (V.15.) FVM rendelet, 28/2005. (IV. 1.) FVM rendelet, 25/2006. (III. 31.) FVM rendelet, 29/2007. (IV. 20.) FVM rendelet

Amennyiben a dohánytermelő (pl.1 tonna/hektár) átlagtermés figyelembevételével megállapítottnál kevesebb dohányt értékesített a dohánytermelői csoport részére, úgy számára támogatás nem jár.

Amennyiben a termelő az elháríthatatlan külső ok (vis maior) alapján elháríthatatlan külső ok (vis maior) bekövetkezéséről káresemény igazolási kérelmet nyújt be, köteles parcellák szerinti bontásban az MgSzH (Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal, egyébként ma már nem is létezik) illetékes területi szervét a dohánybetakarítás befejezéséről vagy annak várható időpontjáról értesíteni.

Az értesítésről a termelő úgy köteles gondoskodni, hogy arról az MgSzH illetékes területi szerve a dohánybetakarítás befejező napjáig tudomást szerezzen. A szerv helyszíni ellenőrzést tart, majd a kár mértékét igazolja. A termelő az igazolás alapján ismételt bejelentést tesz az MVH azon szervéhez, ahova a támogatási kérelmet benyújtották. Termeléstől elválasztott támogatás esetén a termelőt termelési kötelezettség nem terheli. A történelmi bázisra vonatkozó hatályos jogszabály a 106/2007. (IX.24.) FVM rendelet.⁴⁹

III. 2010-től termeléstől elválasztott. Szintén csak a korábbi évekhez képest megjelenő eltéréseket emelem ki:

- A mezőgazdasági termelő, ha részt vesz a zöldség, gyümölcs és a dohány szerkezetátalakítási nemzeti programban, akkor a Burley és a Virginia dohány egyéni történelmi bázisa alapján termeléstől elválasztott támogatásra jogosult.

A termeléstől elválasztott támogatás legfeljebb a Burley, valamint a Virginia dohány szerkezetátalakítási programban való részvételnél figyelembe vett terület mértékéig vehető igénybe. A mezőgazdasági termelőt a támogatás igénybevétele esetén dohánytermesztési kötelezettség nem terheli. A támogatás teljes összegére az a mezőgazdasági termelő jogosult, aki a dohány szerkezetátalakítási program előírásainak maradéktalanul megfelel. Ha a dohány szerkezetátalakítási program előírásainak teljesítésére 70% vagy annál nagyobb mértékben kerül sor, a mezőgazdasági termelő a teljesítésnek megfelelő százalékos mértékben jogosult

49 42/2008. (IV. 4.) FVM rendelet, 37/2009. (IV. 3.) FVM rendelet

dohánytermesztési átmeneti nemzeti támogatásra. A dohány szerkezetátalakítási program előírásainak 70%-nál kisebb mértékben való teljesítése esetén támogatásra nem jogosult.

3.2.3. A zöldség, gyümölcs, dohány szerkezetátalakítási program, mint közvetlen támogatás

A zöldség, gyümölcs, dohány szerkezetátalakítási program legfontosabb szabályait 29/2010. (III. 30.) FVM rendeletben találjuk (mivel itt zöldség, gyümölcs és dohánytermelők mezőgazdasági munkájának szabályozását találjuk, csak a dohánytermelők vonatkozásában releváns pontokat emelem ki:

- A program közvetlen támogatásnak minősül a 73/2009/EK tanácsi rendeletnek megfelelően. A rendelet ugyanis lehetőséget biztosít arra, hogy a tagállamok különleges támogatást nyújtsanak a mezőgazdasági termelők részére meghatározott célok érdekében. A zöldség, gyümölcs, dohány szerkezetátalakítási program abból a célból jött létre - mint ahogy a rendelet 68. cikk (1) bekezdés c. pontja kimondja – a támogatást a szerkezetátalakítási és/vagy fejlesztési program hatálya alatt álló területeken a termőterületek termelésből való kivonásának megakadályozása és/vagy az adott területen a mezőgazdasági termelőket sújtó különleges hátrányok ellentételezése érdekében adják.

- A zöldség, gyümölcs és a dohány szerkezet átalakítási nemzeti program konkrét célja (és ezt már a nemzeti jogszabály mondja ki), hogy a támogatási időszak alatt a termelők az igazolt élömunka ráfordításhoz kötött emelt összegű támogatás biztosításával a támogatási időszakban a referencia terület megállapításánál figyelembe vett mezőgazdasági területeket a mezőgazdasági hasznosításból ne vonják ki, továbbá a termelők az általuk korábban zöldség-, gyümölcs-, dohánytermesztésben foglalkoztatott munkavállalók foglalkoztatottsági szintjét a szerkezet átalakítási programban való részvétel teljes időtartama alatt fenntartsák.

- A szerkezetátalakítási programban az a termelő vehet részt, aki, vagy amely részvételi szándékáról az MVH által rendszeresített és az MVH honlapján közzétett nyomtatványon erről írásban nyilatkozik meghatározott időpontig. A nyomtatványon a termelőnek meg kell jelölnie a személyi adatait, mely településen, hány hektár és milyen típusú várható referenciaterületen (Burley, Virginia, zöldség vagy gyümölcs terület) milyen tevékenységet kíván folytatni, továbbá nyilatkoznia kell arról, hogy ismeri és vállalja a szerkezetátalakítási programban való részvétel feltételeit.

- A szerkezetátalakítási programban résztvevő termelő a támogatási időszak teljes időtartama alatt az aktiválással érintett évek vonatkozásában köteles (tehát ezek a részvétel feltételei):

- a) naptári évente a jogosult településen található, és az őt megillető támogatási jogosultságok számával megegyező, hektárban megállapított területnagyság figyelembevételével az EMGA-ból finanszírozott egységes területalapú támogatást igénybe venni,
- b) 2011-től kezdődően évente az egységes kérelem keretében nyilatkozni arról, hogy a tárgyévben mely településen, milyen elismert tevékenységet kíván folytatni,
- c) az elismert tevékenység keretében
 - ca) Virginia, Burley dohány támogatási jogosultságokként naptári évente 1000 munkaóra élőmunka ráfordítást biztosítani
 - d) támogatási jogosultságokként évente elismert tevékenységből származó legalább 300 000 forint árbevételt teljesíteni, és
 - e) 2011-től kezdődően évente február 15-ig, az MVH által rendszeresített és a honlapján közzétett nyomtatványon a személyi azonosításhoz szükséges adatokon túl nyilatkozni a c)-d) pontban foglalt feltételeknek a megelőző naptári év alatti teljesítéséről, valamint arról, hogy élőmunka ráfordítási kötelezettségét a jogosult településen történő munkavégzéssel teljesítette.⁵⁰

Összegzés: 2010-től a programba való belépés legjelentősebb hatása az lett, hogy a súly alapján történő teljesítést felváltja az árbevétel alapján történő teljesítés. Ez a teljesítés nem jelent könnyebbséget, hiszen maga a leadáshoz kötve van az árbevétel. A leadáskor törési övezetenként (alj, anya, hegy) minőségi osztályba kerül a megtermelt dohány, pl. „A” osztályú anyalevél átlagára kilogrammra mondva x összeg. Összeadják az összes leadott termést és ki kell jönnie a legalább 300 ezer Ft-nak hektáronként. Tehát meghatározott súlyt továbbra is teljesíteni kell.

50 29/2010 (III. 30.) rendelet, 1§-4§, 6§-9§

3. fejezet: A dohányágazat jövője

Ebben a fejezetben azt kívánom bemutatni, milyen tervezett változások várhatóak a támogatás tekintetében, különösen azáltal, hogy jövő évtől elkezdődik a Közös Agrárpolitika új időszaka valamint a dohánytermelés társadalmi és gazdasági hatásait is.

1. cím: A dohányágazat a Kap reform tükrében

Mindenekelőtt azt kell tisztázni, hogy a Közös Agrárpolitikának az új reformja milyen változásokat fog hozni. Ugyanis ez év végén befejeződik a 2007-2013 közötti időszak, és elkezdődik a 2014-2020 közötti időszak. A reform elfogadásához az kellett, hogy az Európai Parlament mezőgazdasági és vidékfejlesztési bizottsága és a tagállami agrár- és vidékfejlesztési minisztereiből álló mezőgazdaság Tanács egymással megállapodjon. Erre sor is került 2013. szeptember 24.-én.⁵¹

Ami a támogatások kapcsán ki kell emelnünk, hogy a mezőgazdasági termelők támogatására két rendszer állna rendelkezésre. A kistermelők részére hoznának létre külön egy, egyszerűsített rendszert, amelybe 2014. október 15-éig lehet jelentkezni. Ebben a gazdaság méretétől függetlenül a tagállam által meghatározott, évi 500-tól 1000 euróig terjedő kifizetésben részesülnének. Ez lényegesen egyszerűbbé teszi mind az érintett mezőgazdasági termelők, mind a nemzeti hatóságok dolgát. A rendszerben részt vevőkre a kölcsönös megfeleltetés tekintetében kevésbé szigorú előírások vonatkoznak majd, és felmentést kapnak a környezetbarát intézkedések alól.

51 <http://www.mnvh.eu/node/588220>, Az Európai Parlament jóváhagyta a KAP-reformot, Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat, 2013. november 20. (Letöltés dátuma: 2013. november 27.)

A kistermelők támogatási rendszerének összköltségei nem haladhatják meg a nemzeti pénzügyi keret tíz százalékát, és a kifizetés szintjét ennek megfelelően szükség szerint kiigazítják. A vidékfejlesztési támogatás részét fogja képezni a kistermelők számára biztosított tanácsadási rendszer, amely a gazdasági fejlődéssel kapcsolatban nyújt segítséget, továbbá az olyan régiók, ahol sok a kis méretű gazdaság, szerkezetátalakítási támogatásokat is igénybe vehetnek.

Aki azonban nem ezt választja, annál a SAPS vagy az SPS helyett 2013-tól alaptámogatás néven futó rendszer lépne érvénybe. A „kölcsonös megfeleltetés” az új rendszernek is fontos elemét fogja képezni, noha a sok tekintetben egyszerűsödni fognak. Kérdés, miként hozható létre olyan, méltányos elosztási rendszer, amely gyakorlati, gazdasági és politikai szempontból is megvalósítható módon tükrözi e támogatási forma kinyilvánított céljait, mindeközben elkerülve a jelentős mértékű, zavart okozó változásokat. Az alaptámogatás termeléstől független, területalapú támogatás.

Támogatási jogosultságot kapna minden gazdálkodó, aki SPS keretében igényelt támogatást és a támogatott területen kizárólag zöldséget, gyümölcsöt vagy szőlőt termelt. A másik kategória és ez a magyar gazdák szempontjából releváns, hogy az a gazdálkodó is jogosult, aki 2011-ben területalapú támogatást vett igénybe, vagy ha nem olyan mezőgazdasági földterülettel rendelkezett, amely 2003. június 30.-án nem minősült kultúrállapotban tartottnak. A legfontosabb célja a reformnak, hogy 2019-ig azonos szintre hozzák a tagállamokon és régiókon belül az alaptámogatás hektáronkénti összegét. Lényeges, hogy 100 euronál kisebb összegű támogatást nem fizetnek ki, továbbá, hogy egy hektár alatti területek után nem jár támogatás. Az alaptámogatási rendszerből évente az egyes gazdaságok által igénybe vehető összeg felső határa 300 ezer euró lenne. A 250 és 300 ezer euró közötti tartományba eső kifizetéseket 70 százalékkal, a 200 és 250 ezer euró közötti tartományba eső kifizetéseket 40 százalékkal, a 150 és 200 ezer euró közötti tartományba eső kifizetéseket pedig 20 százalékkal csökkentenék.

Ez azonban nem vonatkozna a zöldítésre. A tagállamok ugyanis a közvetlen kifizetések 30%-t környezetbarát intézkedések megvalósítása céljára fordítják. Ez az ún. zöldítés, amely kiegészíti az alaptámogatást.

Egyszerűen megvalósítható és ökológiailag célravezető intézkedésekről van szó: a növénytermesztés diverzifikálása (3 hektárnál nagyobb területen 3 különböző növény termesztése), az állandó legelők fenntartása, az ökológiai tartalékok és a tájak megóvása. A tagállamok további 5%-ot a kedvezőtlen adottságú területeket támogathatnak termőterületeink elnéptelenedésének elkerülése és gazdagságának megőrzése érdekében.⁵²

A következő reformelem abból a tényből fakad, hogy a mezőgazdasági termelők kétharmada 55 évesnél idősebb. Ezért a fiatal gazdálkodók támogatása érdekében további 2% vehető igénybe maximum a támogatási összegből. Ez egy kötelező elem, amelyet a kedvezményezetteknek legfeljebb 5 évig lehetne folyósítani. A fiatal (azaz 40 évesnél nem idősebb), első alkalommal gazdálkodásba kezdő mezőgazdasági termelők számára nyújtott alaptámogatást a tevékenység első öt évére 25 százalékkal kellene kiegészíteni, tehát mint láthatjuk ez az alaptámogatást megfelelő összeget jelent.

A reform következő gondolata, hogy a tagállamok a közvetlen kifizetések 5%-ig, míg Málta és a közvetlen kifizetéseket 2013-ban még nem alkalmazó országok legfeljebb 10%-ig termeléshez kötött támogatást nyújthatnak olyan mezőgazdasági tevékenységek ösztönzésére, amelyek bizonyos térségekben fontos gazdasági, szociális szerepet töltenek be. (Ilyen pl. zöldség, gyümölcs, dohány támogatás).⁵³

Ezek tehát a reform legfontosabb kulcselemei, melyek felépítik a jövőbeni rendszert. Mint láthatjuk, nem kerül sor továbbra sem a SPS bevezetésre. Jelenleg 2014-ben megmarad a dohányágazaton belül is a SAPS támogatás, az átmeneti kiegészítő támogatás és a 2010-ben bevezetett zöldség, gyümölcs, dohány szerkezetátalakítási program is. 2014 átmeneti év lesz, 2015-re valósulnak meg a fent említett intézkedések.

52 <http://www.teol.hu/tolna/gazdasag/zolditessel-erhetok-el-2014-tol-az-unios-agrartamogatások-512925>, *Zöldítéssel érhetők el 2014-től az uniós agrártámogatások*, TEOL, 2013, augusztus 26. (Letöltés dátuma: 2013. november 20.)

53 <http://www.jogiforum.hu/hirek/29492>, *A Közös Agrárpolitika új uniós szabályai 2015-ben léphetnek hatályba - 2014-ben még a SAPS és a különleges támogatási rendszer alkalmazandó*, Jogi Fórum, 2013. április 24. (Letöltés dátuma: 2013. november 20.)

2. cím: A dohányágazat társadalmi és gazdasági hatása

A másik tényező amit vizsgálni kívánok az ágazat jövője kapcsán, hogy maga a dohányzás mindig is megosztotta a társadalmat, ugyanakkor mindig is az egyik legjelentősebb bevételi forrást biztosította az államnak. E címet, Bényei Illés, a Magyar Dohánytermelők Országos Szövetségének Elnökével 2013. november 10.-én készített interjú alapján készítettem el.⁵⁴

2 éve azóta, hogy október 28.-át tekintik a dohánytermelők világnapjának. A Madosz, amely termelői érdekeket védő szervezet, nem pedig termelői csoport, egy éve részese ennek a kezdeményezésnek.

A dohánytermelők szövetségei országonként hívják fel a figyelmet a dohánytermesztés fontosságára. Miért szükséges a dohánytermelés? Először is dohánytermesztés ágazatához világszerte több mint 35 millióan, Európában csaknem 400 ezren, Magyarországon mintegy 20 ezren köthetők.

Magyarország leghátrányosabb térségeiben sokszor az egyedüli biztos bevételt a dohánytermelés jelenti. A szektorban dolgozók 80 százaléka Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében lakik, 90 százalékuk szakképzettség nélküli, 70 százalékuk nő, és mintegy 50 százalékuk roma. A kormánynak éppen ezért támogatnia kellene az ágazatot úgy, hogy egyúttal a dohányzók számának csökkentésére is tesznek intézkedéseket. A Madosz (Magyar Dohánytermelők Országos Szövetsége) elnöke (Bényei Illés) szerint a kormány képes lehet megtalálni az arany középutat, hogy ezáltal mindkét félnek előnyös legyen. Az államok szövetségei azzal érvelnek, hogy nem feltétlenül a dohányzás az elsődleges és egyetlen előidézője a rákos megbetegedéseknek. Itt említhető például a szennyezett környezet, a UV sugárzás etc. Ugyanakkor mégis a dohányzás visszaszorításra tett intézkedések a legradikálisabbak. A magyar intézkedések között szerepel, hogy a parlament 2011 áprilisában módosította a nemdohányzók védelméről szóló törvényt,⁵⁵ ennek értelmében 2012. január 1-jétől tilos dohányozni a zárt és közforgalmú helyeken. A dohánytermékek jövedéki adóját

⁵⁴ Bényei Illés a Magyarországi Dohánytermelők Országos Szövetségének Elnökével készített interjú alapján, 2013. november 10. Pócspetri, Petri Szövetkezeti Székház

⁵⁵ 1999. évi XLII. törvény

megemelték⁵⁶, mivel statisztikai adatok bizonyították, hogy a dohánytermékek reklámozása is arányban áll a vásárlással, továbbá a termékek dobozaira szörnyű képekkel kívánják elriasztani a fogyasztókat. Az új trafiktörvény értelmében már nem lehet csak arra kijelölt helyeken dohányterméket vásárolni, a törvény megsértését pedig szigorúan büntetik. Nem csak az otthon termelőket, hanem a kiskereskedőket is szankcionálják. Ezért a NAV folyamatos ellenőrzést tart és bírságokat szab ki, vagy éppen cigarettát foglal le. Egyre kezelhetetlenebb méreteket ölt a dohánylevelek termőföldről vagy szárítóból történő lopása, kialakult egy "saját fogyasztásra" termelő réteg, és az interneten is elterjedtek a dohányvetőmagot, dohánylevelet, vágott dohányt kínáló hirdetések. Európában aktuális az a 2013-ban bevezetett kettős intézkedés, amely a dohányiparnak jelentős hátrányt jelent.

Az egyik, hogy az EU megtiltja adalékanyagok (például mentol, fahéj, kókuszolaj, vanília, levendula) keverését a dohányhoz. Ez azért csapás a dohányiparra nézve, mert a fiatalok szemében éppen a fenti adalékok révén vált igazán vonzóvá a cigaretta. A másik lépés még súlyosabban érinti a cégeket. A jövőben a cigarettásdobozok felületének 75 százalékát sokkoló fényképek és figyelmeztető szövegek fogják elfoglalni – a márkanév rovására. Ezek az intézkedések mint látható radikálisak, de ha visszaszorítják a dohányzók arányát akkor az éppen a dohányipart és a mezőgazdasági ágazatot is súlyosan érintheti.

A dohányágazat másik aktuális problémája a feketén dolgozók kérdése. Bényei Illés szerint Magyarországon a dohánytermelők olyan magas hektárszámú területeket fognak fel, amelyet azonban nem képesek a családdal együtt elvégezni így kénytelenek munkaerőt igénybe venni. A termelő érdeke is ugyanakkor, hogy nála több bevétel maradjon, ezért a munkása után nem adózik. Az adózásról szóló törvény⁵⁷ szigorúan megbírságolja azokat, akik adózási kötelezettségüket megszegik.

A feketemunka jelentős visszaszorítását jelentette a dohányágazatban a 2010-es zöldség, gyümölcs, dohány szerkezetátalakítási program bevezetése. Mint már korábban említettem a program célja nem csak a termelők támogatása, azzal hogy nem tonna/hektár szerint, hanem árbevétel szerint kell teljesíteni, hanem az is, hogy a kézimunka erőt igénylő ágazatokban

56 <http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=603880>, *Növekszik a dohánytermékek jövedéki adója*, Népszava online, 2012. november 30. (Letöltés dátuma: 2013. november 20.)

57 2003. évi XCII. törvény

dolgozók foglalkoztatását fellendítsék. Az eredmény pozitív, hiszen a gazdálkodók a dohány szerkezetátalakítási támogatás részeként 2010-ben 5,7 millió munkaóra, míg a 2011-ben 6,3 millió munkaóra keretében biztosították a foglalkoztatást, és fizették meg a munkavégzés utáni járulékokat.⁵⁸

Összegzés

A téma kiválasztásakor az volt a célom, hogy behatóbban megismerkedhessek a dohányágazaton belül egy területtel. Az uniós és hazai joganyag és újságcikkek, különböző tanulmányok is segítségemre voltak abban, hogy e területet feldolgozhassam.

Az első fejezetben törekedtem alapot adni a dolgozatom fő témájának kidolgozásához. A hazai dohányágazat mindig küzdött a támogatottságért, azért, hogy jobban a figyelem középpontjába kerüljön.

Úgy gondolom, hogy 2004 jelentős lépés volt abban, hogy ma is él még az ágazat. Akik feladták és kiléptek, ma már úgy gondolják helyesebb lett volna maradni, hiszen a hazánkban alkalmazott és ma is (módosításokkal) érvényesülő támogatási rendszer valóban segítséget nyújtott a termelőknek. A gyakorlati kérdések és ellenőrzések vizsgálatánál arra a következtetésre jutottam, hogy annak ellenére, hogy lassan egy évtized telt el az EU-s csatlakozástól, mégis vannak a termelők körében, akik a termelés hatékonyságát csak jobban gátló tényezőre tekintettek a kérelmekre, beadványokra. Hiszen a termelők is arra törekednek, hogy minél kevesebb papírmunka és ellenőrzés akadályozza őket. Az ellenőrzés alól azonban nem lehet kibújni. Ugyanakkor ott a másik oldal, ha ezt nem vállalják, nem jár támogatás. Én magam is hibáival együtt, úgy gondolom, a dohány agrártámogatások miatt tudott fennmaradni az ágazat. És annak ellenére, hogy a jövő még bizonytalan a területen, de amíg Unió lesz, addig lesz támogatás is és addig érdemes folytatni a termelést.

58 <http://www.umvp.eu/sajtoszemle/eredmenyes-programok>, Eredményes programok, Dohány, Új Magyarország Vidékfejlesztési Program honlapja,

Az állami intézkedések néha azt tükrözik, hogy el akarják lehetetleníteni az ágazatot. Az egyes államokban és persze hazánkban is harcoló termelői érdekképviselők azonban rendelkeznek olyan erővel, hogy hatást gyakoroljanak egy mindkét fél számára ideális állapot megteremtésére. Mindig is lesznek, akik a dohányzás ellen fellépnek, de a jövőre nézve én úgy látom, hogy amíg a dohányzás társadalmi igény, és míg a dohányzás ellenzők-támogatók szinte mindennap küzdenek, addig az ágazatról is lehet beszélni.

Felhasznált irodalom, alkalmazott jogforrások, interjú:

Felhasznált irodalom:

1. <http://mek.oszk.hu/04600/04683/html/rmme0034.html>, Bogdán István: *Régi magyar mesterségek*, Budapest Neumann Kht., 2006.
2. Takács Lajos: *Dohánytermesztés Magyarországon*, Akadémia Kiadó, Budapest, 1964, 432. oldal
3. Borsos János D. Sc.: *A dohány termesztése és gazdaságkultúrája*, Szaktudás Kiadó Ház Rt. Budapest, 2002, 17.-20. oldal
4. http://www.madosz.hu/fileok/File/Agroport%20anyagok/Virginia_Agroport-D_2012.pdf, *Virginia típusú dohányfajták összehasonlító vizsgálatának eredményei 2004 – 2012*, Varga Lajos, Agroport-D Kft.
5. http://www.madosz.hu/fileok/File/Agroport%20anyagok/Burley_Agroport-D_2011.pdf, *Természetes szárítású dohányfajták összehasonlító vizsgálatának eredményei, 2003-2011*, Varga Lajos, Agroport-D Kft.
6. Borsos János D. Sc: *A dohány gazdaságtana*, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 2002, 9.-13.
7. http://portal.agr.unideb.hu/media/Az_agrarinnovaciottol_a_tarsadalmi_182.pdf, Fekete Tibor: *A dohány termelés szervezése az EU-s csatlakozás után* (Az agrárinnovációtól a társadalmi aszimmetriáig című tudományos rendezvény anyaga, 225. oldal, Debrecen 2006. április 4.)
8. Halmai Péter: *Az Európai Unió agrárrendszere*, A Budapesti Agrárkamara és a Mezőgazda Kiadó közös kiadása, 2002, 49.-51. oldal
9. Vásáry Miklós: *Az agrártámogatási rendszer adaptációja (A közvetlen támogatások implementációjának egyes összefüggései)*, Agroform Kiadó, 2008, 39.-82. oldal

10. http://agrireregionieuropa.univpm.it/FinestraPAC/Editoriale_17/study_tobacco_euoparl_en.pdf, *Alternative and Sustainable Production for Tobacco Cultivated Areas in the European Union*, Study, European Parliament, 2009, 29.-30. page

11. Csák Csilla: *Agrárjog, A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2010, 397. oldal

12. <http://www.mnvh.eu/node/588220>, *Az Európai Parlament jóváhagyta a KAP-reformot*, Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat, 2013. november 20.

13. <http://www.teol.hu/tolna/gazdasag/zolditessel-erhetok-el-2014-tol-az-unios-agrartamogatások-512925>, *Zöldítéssel érhetőek el 2014-től az uniós agrártámogatások*, TEOL, 2013, augusztus 26.

14. <http://www.jogiforum.hu/hirek/29492>, *A Közös Agrárpolitika új uniós szabályai 2015-ben léphetnek hatályba - 2014-ben még a SAPS és a különleges támogatási rendszer alkalmazandó*, Jogi Fórum, 2013. április 24.

15. <http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=603880>, *Növekszik a dohánytermékek jövedéki adója*, Népszava online, 2012. november 30.

16. <http://www.umvp.eu/sajtoszemle/eredmenyes-programok>, *Eredményes programok*, Dohány, Új Magyarország Vidékfejlesztési Program honlapja

Alkalmazott jogforrások:

1. 3/2003. (I. 24.) FVM rendelet
2. 34/2003. (III. 31.) FVM rendelet
3. 41/2004. (IV. 7.) FVM rendelet
4. 86/2004. (V.15.) FVM rendelet
5. 87/2004. (V.15.) FVM rendelet
6. 18/2005. (III. 18.) FVM rendelet
7. 28/2005. (IV. 1.) FVM rendelet
8. 24/2006. (III. 31.) FVM rendelet
9. 25/2006. (III. 31.) FVM rendelet
10. 28/2007. (IV. 20.) FVM rendelet
11. 29/2007. (IV. 20.) FVM rendelet
12. 39/2008. (III. 29.) FVM rendelet
13. 42/2008. (IV. 4.) FVM rendelet

14. 37/2009. (IV. 3.) FVM rendelet
15. 22/2010. (III. 16.) FVM rendelet
16. 29/2010. (III. 30.) FVM rendelet
17. 34/2010. (IV. 9.) FVM rendelet
18. 22/2011. (III. 25.) VM rendelet
19. 29/2012. (III. 24.) VM rendelet
20. 23/2013. (IV.9.) VM rendelet
21. Tanács 727/70/EK rendelet
22. Tanács 2075/92/EK rendelet
23. Tanács 73/2009 rendelet
24. 1122/2009/EK rendelet
25. 2003. évi XCII. törvény az adózás rendjéről
26. 1868. évi XIV. törvénycikk a dohányjövedék iránt

Interjú:

1. Bényei Illés, a Magyarországi Dohánytermelők Szövetségének elnökével készített interjú alapján, 2013. november 10. 10:00-12:00, Pócspetri, Petri Szövetkezet